

РЕВИЗИЈА НА ГРЧКИТЕ ТЕРИТОРИЈАЛНИ АСПИРАЦИИ ВО ОСМАНЛИСКА МАКЕДОНИЈА

Кратка содржина

Грчката политика по говорот на Колетис во собрание-то во 1844 година своите активности ги насочила кон територијално проширување на Кралството Грција. Македонија, како една целина, станала дел од тие аспирации. Сепак во текот на Големата источна криза дошло до ревидирање на обемот на грчките аспирации во османлиска Македонија. Политиката и науката заедно ја дефинирале линијата која започнувала од Охрид и завршувала кај Неврокоп како максимум на грчките аспирации во Македонија. Таа станала и максимум на можните отстапки кои Грците би ги правеле во преговорите со Србите и Бугарите за дефинирање на линијата на поделба на Македонија на интересни сфери.

Клучни зборови: ГРЦИЈА, МАКЕДОНИЈА, ЛИНИЈА, АСПИРАЦИИ.

Говорот на Јоанис Колетис во грчкиот парламент на 14 јануари 1844 год. означил започнување на една важна етапа во грчката историја. Тогаш за првпат од страна на еден политичар, јавно, била промовирана грчката голема идеја-Мегали идеја. Таа релативно брзо ќе ги опфати политичарите и интелектуалците кои, всушност, го креираат јавното мислење во секоја држава, во случајов-Кралството Грција. Тука се јавил еден проблем. Грчкото општество не било исклучок од останатите општества, не само на Балканот, кога биле промовирани големо државните програми. Имено, не биле јасни границите на идната проширена грчка држава, а се поставувало и прашањето до каде е мојата татковина? Дали е до Олимп, можеби Скардос (Шар планина), Дунав, Тигар или Еуфрат? Ова општество, постепено, било опфатено со еден романтизам и национализам кој е тешко да се опише во неколку реда. Тоа што денес сакаат да го спречат кај некои соседни народи, Грците, за нивна среќа, можеле го изживеат пред повеќе од еден век. На почетокот од постоењето на грчката држава, како што забележува Пекхам, Македонија не била опфа-

тена во погледите на дел од грчките интелектуалци.¹ Меѓутоа тоа брзо ќе се промени. Имено, меѓу одреден број грчки интелектуалци Македонија фигурирала како грчка земја. Тука би сакал да наведам некои примери. Истакнатиот грчки интелектуалец, Александрос Суџос, кој несомнено бил под влијание на зборовите на Колетис, во брошурата „Панорама на атинското народно собрание“ нагласил: „Нашиот трон остана таму. Нашиот религиозен водач водач-Патријархот остана таму. Големите столбови на зградата Јонија, Тракија, Бугарија, Епир, Македонија и Тесалија останаа таму. Ние натаму треба да ги насочиме очите...“² Влијателниот интелектуалец Клеоменис Икономос во својата брошура „За задоволување на Турција или за војна против Турција“ истакнал дека истата ја посветува на „целиот грчки народ во слободна Грција, на целото Средоземно море, Мала Азија, Тесалија, Епир, Македонија, Албанија, Јонските острови, Тракија, Србија, Бугарија, Дакија и Сирија“.³ Латрис, учесник во ослободителното востание од 1821 година, во една своја книга од 1855 година, истакнал: „Велејќи Грција, како што повеќе пати кажавме, секогаш ги подразбираме...на север - Дунав, Црна Гора, границите на Србија и Црното море, на исток-планините на Скитија и Аман и Еуфрат Кападокиски преку кои Грција се одделува од Ерменија и Сирија како и преку Дунав од Дакија, на запад-Јадранот или Јадранскиот залив и Јонското море, а на југ Средоземното море“.⁴ Професорот на Правниот факултет на Атинскиот универзитет, Николаос Сариполос, во еден разговор со грчкиот крал Георгиос I во неослободена Грција ги вклучил Крит, Тесалија, Епир, Тракија, Македонија, Црното море до Трабзон, Мала Азија, егејските острови и Кипар.⁵

Гореспоменатово претпоставува дека целиот географски регион Македонија требал да влезе во составот на идната голема грчка држава. Тоа некако е во спротивност со еден интересен напис во *New York Times* од 1886 година. Во овој влијателен американски весник се појавила статија со наслов Грција и Македонија.⁶ Во неа се говорело за грчките видувања за состојбите во Македонија. Во таа насока било споменато дека Македонија се делела на два дела Горна и Долна по линијата која започ-

¹ Robert Shannan Peck ham, *National histories, natural states. Nationalism and politics of place in Greece*, I. B. Taurus Publishers, London, New York, 2001, p. 42

² Надя Данова, *Националниот въпрос в гръцките политически програми през XIX век*, Наука и изкуство, София, 1980, с. 90

³ исто, с. 105

⁴ исто, с. 175

⁵ Victor Roudometof, *Invented traditions, symbolic boundaries and national identity in South-eastern Europe: Greece and Serbia in comparative historical perspective (1830-1880)*, *East European Quarterly*, XXXII, n. 4, January, 1999, p. 463, f. 55

⁶ *New York Times*, 9th of May, 1886

нувала од Охридското езеро и завршувала на румелиската граница. Јужниот дел од Македонија бил сметан како неоспорно грчка зона. Овој напис покажува дека Македонија како целина повеќе не била цел на грчките аспирации кои се ограничиле на дел од нејзината територија. Во таа насока е следниот дел од нашиот прилог.

Политичките настани кои се случиле на Балканот со започнување на Големата источна криза (1875-1881 година), меѓу другото, довеле и до преиспитување на територијалните апетити на Грција, во случајов кон османлиска Македонија. За време на одржувањето на Берлинската Конференција, во 1880 година, на која се разговарало и за новата грчко-османлиска граница, во Грција се посветило внимание на состојбите во Македонија и Тракија, каде се сметало дека грчките интереси биле сериозно загрозени. Според мислењето на познатиот грчки историчар Евангелос Кофос, Грција почнала да се помирува со фактот дека грчката империја до Шара и Балкан планина не била прифатлива за другите балкански народи. Покрај ова мислење кое не е неточно, најверојатно постои и друга причина. Имено, Артур Еванс во еден свој напис во лондонски „Тајмс“ од 5 октомври 1903 година, пишувајќи за бројноста и територијалната распространетост на грчкото население во Македонија запишал „покојниот Трикупис, колку што знам, ги гледаше нештата многу појасно. Тој добро си правеше сметка дека со исклучок на една тесна ивица на југ и неколку распрснати центри без поголема важност во внатрешноста на провинцијата, грчкиот елемент нема вистинско влијание во Македонија.“⁷ Затоа неминовно морало да дојде до менување на однесувањето, поточно до намалување на големината на територијалните аспирации кон османлиска Македонија. Барањата базирани врз историска почва, гледана од грчки аспект, кои биле без полититичка важност полесно биле напуштани. Во јуни 1880 година грчкиот министер за надворешни работи, Трикупис, испратил писма до грчките конзули во Солун, Битола и Пловдив со молба да дадат различни предлози за прашања кои се однесувале за територијално реформирање на Македонија и другите делови на османлиската држава според предлозите на Берлинскиот конгрес.⁸ Грчкиот конзул во Битола, Логотетис на 2 јули 1880 година испратил одговор до Трикупис во кој сугерирал јужниот дел од Македонија, кој според него бил грчки да се одвои од северниот по линијата Крушево-Прилеп-Мариово-Струмица-Демир Хисар-Серес-Драма.⁹ Исто така тој предложил казите и санџаците да се поделат на повеќе општински

⁷ Англискиот печат за Илинденско-преображенското встание, Софија, 1998, д. 69, с. 272

⁸ К. Вакалопулос, *Ο Βορείος ελληνισμός κατά την πρώιμη φάση του μακεδονικού αγώνα 1878-1894*, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη, 1983, σ. 26

⁹ К. Вакалопулос, *Το μακεδονικό ζήτημα*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1989, σ. 77

области кои би имале посебни управи. Солунскиот конзул, Ватикиотис предложил северната граница на областите во кои, според него доминирал грчкиот елемент, да се движи од Родопите кон Кресна и Малеш, па би продолжила кон устието на Црна Река во Вардар и преку Тиквеш, Битола, Преспа и Охрид би завршила кај Корча.¹⁰ Овие предлози биле прифатени од Трикупис и тие ќе послужат за изработка на еден меморандум кој требал да биде испратен до претставниците на големите сили во Атина и во Цариград.

Грција која веќе ги гледала Епир и Тесалија како дел од својата територија сè повеќе се интересирала за Македонија и Тракија како идни цели на нејзината територијална експанзија. Затоа почнала да дава предлози за решавање на реформите во Македонија пропишани со членот 23 од Берлинскиот договор. Како основа биле земени предлозите од грчките конзули во Македонија, посебно од солунскиот конзул Ватикиотис. На 14 август 1880 година грчката Влада поднела меморандум до амбасадорите на големите сили, кој всушност бил наменет за европската комисија задолжена за организација на Источна Румелија.¹¹ Во меморандумот грчката Влада бара во Македонија да не се наруши принципот на рамнотежа на народностите, бидејќи тоа било важно за рамнотежата на Медитеранот. Македонија, според авторите на меморандумот, била клуч на Егејското море и спојна врска меѓу Епир и Тесалија од една и Тракија од друга страна и затоа Македонија била посебно важна и барала најсериозно внимание од комисијата за реформи. Рамнотежата од која, според грчкиот меморандум, зависел успехот на реформите не можела да се постигне без едно разграничување во Македонија, кое пак можело да стави крај на активностите на странските агенти.¹² Според атинската Влада, Словените и Грците, пред почетокот на делувањето на пансловенските агенти живееле многу добро и немало посериозни проблеми во меѓусебните односи, но сега тие имаат недоразбирања, а врз грчките учители бил правен постојан притисок. Затоа би било добро да дојде до разграничување. Македонија требала да се подели на два вилаета од кои едниот би го зафаќал југо-источниот, а другиот северо-западниот дел од областа.¹³ Демаркационата линија би започнала од Родопите, па би минувала меѓу Струмица и Радовиш од каде би продолжила кон вливот на Црна река во Вардар при што би го опфатила Тиквеш и би продолжила кон Битола оставајќи ги од десно околината на Прилеп и Охрид и опфаќајќи ја целата област на Корча и оттука да се спои со новата грчка гра-

¹⁰ К. Βακαλοπούλος, Ο Βορείος..., σ. 27

¹¹ Државен архив на Република Македонија (ДАРМО, микрофилм -30, Corbett – Granville, Athens, 15th August 1880, FO 32/520

¹² Исто

¹³ Исто

нища преку Колоња, Анаселица и Гревена. Југоисточниот дел би ги опфатил - 1) целиот солунски вилает освен казата Велес; 2) нахијата Мариово и казите Битола, Лерин, Корча, Колоња, Анаселица, Кајлари, Кожани и Серфице од битолскиот вилает; 3) околината на Гревена која била во состав на јанинскиот вилает.¹⁴ Овој дел би ги содржел следните националности: Грци 455.000¹⁵; Бугари и Бугарофони 425.000; Муслимани 450.000; Евреи и други 63.000 или вкупно 1.397.000 жители.¹⁶ Другиот, северозападниот дел би се состоел од остатокот од битолскиот вилает, скопскиот санџак и велешката каза. Исто така била потребна и поделба на нахиите кои би претставувале административни единици при што требало да се води сметка за рамнотежа меѓу различните народносни групи. Поделбата на Македонија на два вилаета, според авторите на меморандумот, ќе значи формирање на непремостлива бариера за сите амбиции без разлика од каде доаѓале тие и ќе ги направат напразни сите напори на оние кои сакале да ја нарушат рамнотежата на Медитеранот.¹⁷ Сличен меморандум до комисијата бил поднесен и од страна на цариградскиот Силогос.¹⁸ Овој меморандум ги имал истите барања како и оној на атинската Влада. Иако меморандумот не влијаел врз одлуките на комисијата тој покажал на кои делови од Македонија во иднина Грција претендира, а со тоа и ќе ја насочи својата политичка и пропагандна активност.

Прашањето за линијата на грчките интереси во Македонија и понатаму продолжиле да претставуваат висок приоритет во грчката дипломатија. Така на 8 февруари 1884 година грчкиот конзул од Солун, Петрос Логотетис, испратил до грчкото министерство за надворешни работи еден мемоар за Македонија.¹⁹ Мемоарот бил скица за тоа како Македонија требала да се подели. Според планот на Логотетис оваа османлиска област се делела на два големи дела-јужен и северен. Јужната линија на јужниот дел започнува од селото Маврони, југозападно од Гревена и завршува на вливот на Струма во Егејското море. Северната линија на јужниот дел започнува од селата Горна и Долна Белица и продолжува кон Струга-Демир Хисар-Браилово-Плетвар-вливот на Црна Река во Вардар-Мелник-Неврокоп. Западната линија на јужниот дел започнува од веќе спомнатото село Маврони и продолжува кон Самарина-

¹⁴ Исто

¹⁵ Грците биле поделени на чисти Грци 380.000, Гркоалбанци, Грковласи и Албанци 75.000

¹⁶ исто; бројот на населението и неговата поделба на народносна основа всушност е преземено од предлогот на Ватиканот од јули 1880 година

(види К. Вакалопулос, *Ο Βορείος...*, σ. 27, φους. 32)

¹⁷ исто

¹⁸ Славко Димевски, Владо Поповски, Светозар Шкариќ, Михајло Апостолски, Македонската лига и уставот за државното уредување на Македонија, Скопје, 1985, с. 72

¹⁹ К. Вакалопулос, *Το μακεδονικό...*, σ. 30

Николица-Каменица-Кулија-Лавдери-ја сече реката Девол-село Кјукс, кое се наоѓа на реката Шкумба.²⁰ Источната линија на јужната зона започнува од селото Варутин и оди до Порто Лагос. Според Логотетис јужниот дел може да се подели исто така на две зони- северна и јужна. Линијата на поделба на јужната зона започнува од Протопапа²¹ оди кон езерото Малик-Бапчор-Мокрени-Емпорио-Катраница-Баталик-Боагриево планина Пангај и завршува на границата со Источна Румелија. Според статистичките податоци на Логотетис, во јужната зона на јужниот дел бројот на христијаните изнесувал 565.000 и сите биле Грци, а во северниот дел на истата зона бројот на Грците изнесувал 1.073.000. Тие го надминувале бројот на останатите заедници од кои, според Логотетис бројот на Турците изнесувал 565.000, Бугарите 190.000, унијатите 20.000, протестантите-5.000, романојазните 16.000 и Евреите 85.000.²² Во однос на северниот дел од Македонија во меморандумот на Логотети му е посветен многу мал простор, но тоа требало да се очекува, бидејќи и самиот нагласува дека само во Скопје и Велес имало мали грчки заедници. Повеќе од очигледно е дека бројките, со кои манипулира Логотетис се нереални и претерани, но токму и целта на меморандумот била да се нагласи грчкиот карактер на јужниот дел од Македонија, а во истиот дел е вклучена и значајна територија на јужна Албанија. Може да се заклучи дека границата на грчките претензии во Македонија, полека се ограничува на линијата Охрид-Битола-Крушево-Струмица-Петрич-Мелник-Неврокоп. Според некои тоа бил максимумот на грчките барања.

Харилаос Трикупис бил политичар кој, најверојатно, бил и еден од креаторите на оваа линија на грчките интереси и аспирации во османлиска Македонија. Затоа воопшто не било изненадување што тој ја користел секоја пригода да ја промовира оваа линија. Британскиот амбасадор во Атина, Хорас Рамболд, не само во своите извештаи до британскиот Форин офис, туку и во своите мемоари го забележал овој став на Трикупис. Кога пишувал за него, нарекувајќи го грчкиот Кавур, Рамболд забележал дека Трикупис и покрај неговиот шовинистички однос, сепак бил доволно паметен да изложува екстремни погледи за територијално проширување.²³ При една нивна средба Трикупис му покажал на Рамболд „на картата една линија, која, кратко опишано, почнувала од Драч на Јадранот и одела до соседството на Серес, малку посеверно од Егејот,

²⁰ Исто, с. 31 (интересно е да се забележи дека најголемиот дел од оваа западна линија на јужната зона навлегува длабоко во Албанија односно во реоните каде има поголема концентрација на православно население од различна етничка припадност).

²¹ Албанија

²² Исто, с. 33-35

²³ Horace Rumbold, Final recollections of a diplomatist, Ednjard Arnold, London, 1905, p. 108

оставајќи ги на југ Охрид и Битола (Манастир)“.²⁴ Според Трикупис тоа било целосно прифатливо и сè што барал е признавање на правото на морална акција во грчката сфера со цел кога ќе дошло време регионот одреден за елинизмот да биде целосно подготвен за Грција без страв од судир со Бугарите или други аспиранти.²⁵

Трикупис не ја промовирал линијата на грчки интереси во Македонија само пред англискиот амбасадор. Во еден негов разговор со рускиот дипломатски претставник во грчката престолнина тој повторно ја промовирал грчката позиција за поделба на Македонија. Всушност на средбата на Трикупис со Бјуцов, одржана на 19 март 1887 година, рускиот дипломат се интересирал околу прашањето на грчките претензии во Македонија. Грчкиот политичар одговорил дека одредувањето на разграничувањето меѓу Грците и Бугарите била многу тешка тема.²⁶ Според него како решение требало да се земе етнолошкиот фактор. Грчките аспирации се однесувале на јужниот дел од Македонија така што Битола, Струмица, Солун и Серес требале да останат во грчката сфера.²⁷ Тој воопшто не криел зошто споменатите места требале да им припаднат на Грците. Според неговото објаснување Серес бил грчки град, Битола била раскрсница, а во Солун, пак, преовладеувал грчкиот интерес во однос на словенскиот.²⁸

Понекогаш изјавите на Трикупис во однос на поделбата на Македонија доведувале до недоразбирања во неговата земја. Јавноста во Грција, не само политичката, на почетокот на јули 1889 година била разбранувана од една изјава на Трикупис за еден британски весник. Грчкиот премиер, наводно, изјавил дека „...кога ќе дојде големата војна, која ќе се оствари за 3, 5 или 8 години, Македонија ќе стане или грчка или бугарска, според тоа кој ќе победи. Ако ја добијат Бугарите не се сомневам дека за неколку години ќе бидат способни да го словенизираат населението да тесалиските граници. Ако ја добиеме ние сите ќе ги направиме Грци до Источна Румелија“.²⁹ Пренесувањето на оваа изјава во Атина предизвикало лавина од реакции и критики упатени на сметка на Трикупис. Проблемот се состоел во можноста Бугарија да ја добие цела Македонија. Сепак тој ја демантира дадената изјава. Во неговиот разговор со британскиот дипломат Монсон, грчкиот премиер истакнал дека воопшто не се сеќава кога дал интервју за весникот “Manchester Guardian”. Тој,

²⁴ Исто, с. 109

²⁵ Исто

²⁶ Σπυρίδων Σφέτας, Ελληνο-βουλγαρικές αναταραξεις 1880-1908, Επικεντρο, Θεσσαλονικη, 2008, σ. 155

²⁷ Исто

²⁸ Исто

²⁹ ДАРМ, m-162, Monson-Salisbury, Athens, 19 July 1889, FO, 32/607

според Монсон, не примал странски новинари, а во врска со написот во манчестерскиот весник веднаш испратил демант во владиниот весник „Палингенисија“ во кој сите наводи изнесени во британскиот весник ги нарекол фантазии.³⁰ Тој исто така му објаснил на британскиот дипломат дека северна Македонија, според неговото мислење е скоро целосно словенска, а јужниот дел бил целосно грчки. Во случај на нејзина поделба тие делови така и ќе останат, но постои и централна зона во која ниту еден од двата елементи не бил доминантен и веројатно ќе припадне на тој што прв ќе го освои.³¹

Претходниот дел, како што може да се забележи, е посветен на дипломатските анализи на прашањето на линијата на грчките интереси во Македонија и на политичарот кој бил заслужен за прифаќањето на оваа линија. Меѓутоа сето тоа, според мене е само продолжение на размислувањата на еден грчки интелектуалец и на неговите соработници. Овие размислувања и идеи во голем дел ќе бидат прифатени не само од грчките политичари, кои во крајна линија, ја носеле одговорноста за активностите кои би биле преземени, туку и од страна на голем број грчки интелектуалци. Идејниот творец на оваа линија бил основоположникот на грчката историографија Константинос Папаригопулос. Зошто вака размислувам? Кога познатиот германски картограф Киперт во 1876 година објавил една етнографска карта на Балканот во Грција истата била дочекана со негодување. Кога е во прашање Македонија лесно може да се забележи причината за негативните реакции на Грците на кои им биле доделен само мал појас покрај морето. Имено на картата од 1876 година Киперт како територии со мнозинско грчко население во Македонија ги означил областите јужно од линијата Пинд-Хрупиште-Катраница-јужно од Енице Вардар-Солун-Серес-Драма-Кавала. Под оваа линија имало и турски оази, но затоа имало грчка боја, навистина со мал обем, околу Мелник, Струмица, Битола. Тоа според грчките гледишта не било точно и не кореспондирало со реалните состојби и со историските факти. На сцена стапил Папаригопулос, кој веќе бил доволно почитуван во својата земја за да може да се справи со новата ситуација. Тој заминал за Берлин со цел да се сретне со германскиот картограф и да се обиде да изврши влијание врз него за да бидат променети нештата кои не биле во грчки интерес. Папаригопулос пристигнал во германската престолнина во јули 1877 год.³² Тогаш започнува неколкумесечна комуникација меѓу двајцата научници околу границата која би ги одделувала Грците од останатите народи во регионот. Тоа што нас не интересира за темата која е цел на

³⁰ Исто

³¹ Исто

³² К.Θ. Δημάρα, Κωνσταντίνος Παπαρηγόπουλος, Η εποχή του-η ζωή του-το έργο του, Ιδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1986, σ. 343

нашето пишување е барањето на Папаригопулос областа околу Битола се до Крушево да биде означена со грчка боја.³³ Во понатамошната кореспонденција на 1 февруари 1878 год. во едно писмо од Атина, Папаригопулос прашува зошто веќе договорената линија Разлог-Неврокоп-Мелник-Струмимца-Воден-Преспа која требала да биде обоена со грчка боја е спуштен појужно.³⁴ Киперт, изненадувачки, попуштил и се согласил на измени кои биле блиску до тоа што го сакал Папаригопулос. Така непосредно пред почетокот на Берлинскиот конгрес била издадена брошура со една карта во прилог на истата. Насловот на оваа брошура е: „Објаснувачка забелешка за етнографската карта на грчките, словенските, албанските и романските земји направена од Хенри Киперт“.³⁵ Турската историчарка Ипек Јосмаоглу забележува дека текстот во неа бил напишан од Папаригопулос со согласност на Киперт.³⁶ Грчкиот историчар успеал да го убеди Киперт и во нешто многу поважно од текстот. Тоа било померување на линијата на областите на Балканот кои биле населени со мнозинско грчко население кон север. Тоа, што се однесува до Македонија, кореспондираше со линијата на грчките интереси во оваа област.

Како што можеме да забележиме една од главните дискусии кои се водеа во Грција во осумдесеттите години на XIX век беа посветени на границите на грчките интереси во Македонија. Во исто време во Атина се појавило размислување дека Македонија може да биде поделена на три зони: 1) јужна зона која на север е ограничена со линијата Костур-Негуш-Солун-Серес-Ксанти; 2) средна зона чија северната линија била Охрид-Крушево-Велес-Струмица-Мелник-Неврокоп и 3) северна зона над северната линија на средната зона.³⁷ Всушност, како и претходно, еден од застапниците за ваквата поделба на Македонија бил Папаригопулос, кој на барање на грчкото министерство за надворешни работи на 31 март 1884 година испратил проект околу прашањето како Македонија можела да се подели на зони. Во однос на средната зона Папаригопулос признава дека поголемиот дел од населението било словенско и затоа предлага да се засилат напорите за охрабрување на населението да ја почувствува грчката свест. Со цел да се обезбеди јужната линија Папаригопулос предложил засилување на пропагандните акции по линијата Би-

³³ Француски документи за историјата на македонскиот народ, т.1, Архив на Македонија, Скопје, 1969, с. 13

³⁴ исто, с. 16

³⁵ Notice explicative sur la Carte Ethnographique des pacs Helléniques, Slaves, Albanais et Roumains, dessinée par M. Henri Kipert, Kerkes & Hohmann. Berlin, 1878

³⁶ Ipek Zocmaoglu-Turner, The priest's robe and the rebel's rifle: Communal conflict and construction of national identity in Ottoman Macedonia 1878-1908, PhD dissertation, Princeton University, November 2005, p. 94

³⁷ ΒΟΥΡΙ Σοφία, Εκπαίδευση και εθνικισμός στα Βαλκάνια. Η περίπτωση της βορειοδυτικής Μακεδονίας 1870–1904, Θεσσαλονίκη, 1992, σ. 51

тола-Гевгелија-Струмица-Мелник. Овие размислувања на познатиот грчки историчар биле во насока на зајакнување на грчката позиција во оние региони на Македонија кои, според грчките видувања, требале да припаднат на проширената голема грчка држава. Многу брзо и оваа теза за три зони во Македонија почнала да се промовира пред меѓународната јавност. Тука би сакал да издвојам два примера. Во времето на Источно-румелиската криза во 1885 година Грците ја искористиле можноста, покрај изразите на негодување за бугарското обединување, да ја искажат тезата за поделба на Македонија на три зони. Така, грчкиот амбасадор во Лондон, Генадис, во интервјуте за “Pall Mall Gazette” од 6 ноември 1885 год. ја изнел грчката теза за поделба на Македонија на три зони.³⁸ Многу поексплицитен бил лидерот на грчката опозиција, Харилаос Трикупис. Тој претстојувал во Лондон со цел да лобира за грчките интереси, меѓу другите и кај Вилијам Гледстоун, негов стар пријател. Во текот на посетата Трикупис дал интервју за веќе споменатиот влијателен весник “Pall Mall Gazette”. Говорејќи за настаните во Источна Румелија, бугарското обединување и последиците по регионот од тоа, вештиот грчки политичар се осврнал и на грчките интереси во Македонија. Тој во интервјуте Македонија ја поделил на три зони и тоа: јужна во која доминирале Грците и која секогаш ќе биде грчка без разлика кој ја анектирал; средната зона во која имаа грчко население и северната зона во која нема Грци.³⁹

Грчката политика во првата половина на осумдесеттите години на XIX век го променила опсегот на своите територијални аспирации кон османлиска Македонија. Соочени со неможноста да ја освојат цела Македонија, атинските политички кругови го лимитирале обемот на територијалната експанзија во споменатата османлиска област. Во одредувањето на линијата до каде би се протегале грчките аспирации покрај познатиот политичар Харилаос Трикупис, голема улога имал и основоположникот на современата грчка историографија, Константинос Папаригопулос. Линијата која започнувала кај Охрид и завршувала кај Неврокоп останала главна линија на грчките аспирации. Таа била максимумот до која грчките политичари биле подготвени да попуштат во преговорите со Србите и Бугарите за поделба на Македонија на интересни сфери. Сепак, во Грција се појавила и една тенденција за оправдување на оваа линија на грчки аспирации со историски аргументи. Тука би сакал да се повикам на споменатиот грчки историчар Евангелос Кофос. Тој забеле-

³⁸ С. Новаковиќ, Балканска , с. 372

³⁹ Démétrius Vikelas, La Grèce Byzantine et modern; Essais Historiques, Paris, 1893, p. 26; Zuera Konstantinovka, Somme aspects of the Creek-Bulgarian diplomatic relations from the unification to the first berates for Bulgarian Bishops and Macedonia, Etude Balkanique, 41/4, Institute detrudes Balkanique, Sofia, 2005, p. 55

лежал дека северниот дел од Македонија бил издвоен од националната програма на грчката Мегали Идеја.⁴⁰ Грчките историчари правеле сè за да ја обезбедат оваа линија со научни докази, кои би докажале дека исклучените северни области немаат историска основа да бидат сметани како дел од Македонија, бидејќи никогаш не биле дел од античкото македонско кралство.⁴¹ Овие аргументи многу брзо станале непроменлив и неодвоив дел од грчката надворешна политика.

⁴⁰ Evangelos Kofos, *Dilemmas and orientations of Greek policy in Macedonia 1878-1896*, *Balkan Studies*, 21, Institute for Balkan studies, Thessaloniki, 1980, p. 49

⁴¹ Исто

Необјавен архивски материјал

Државен Архив на Република Македонија

Фонд: Foreign Office, микрофилм-30, микрофилм-162

Објавен архивски материјал

Француски документи за историјата на македонскиот народ, т.1, Архив на Македонија, Скопје, 1969

Литература

Βακαλοπουλος Κωνσταντινος, Ο Βορειος ελληνισμος κατα την πρωμη η φαση του μακεδονικου αγωνα 1878–1894, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονικη, 1983

Βακαλοπουλος Κωνσταντινος, Το μακεδονικο ζητημα, Παρατηρητης, Θεσσαλονικη, 1989

Vikelas Demtrius, La Grece Byzantine et moderna; Essais Historiques, Paris, 1893

ΒΟΥΡΙ Σοφια, Εκπαιδευση και εθνικισμος στα Βαλκανια. Η περιπτωση της βορειοδυτικης Μακεδονιας 1870–1904, Θεσσαλονικη, 1992

Данова Надя, Националният въпрос в гръцките политически програми през XIX век, Наука и изкуство, София, 1980

Δημαρα Κ. Θ., Κωνσταντινος Παπαρηγοπουλος, Η εποχη του–η ζωη του–το εργο του, Ιδρυμα Εθνικης Τραπεζης, Αθηνα, 1986

Konstantinova Yura, Some aspects of the Greek-Bulgarian diplomatic relations from the unification to the first berats for Bulgarian Bishops i Macedonia, Etude Balkaniques, 41/4, Institut d'etudes Balkanique, Sofia, 2005

Kofos Evangelos, Dilemmas and orientations of Greek policy in Macedonia 1878-1896, Balkan Studies, 21, Institute for Balkan studies, Thessaloniki, 1980

Notice explicative sur la Carte Ethnographique des pays Helleniques, Slaves, Albanais et Roumains, dessinee par Henri Kipert, Kerkes & Hohmann. Berlin, 1878

- Robert Shannan Peckham, National histories, natural states. Natioanilsm and politics of place in Greece, I.B. Taurus Publishers, London, New York, 2001,
- Roudometof Victor, Invented traditions, symbolic boundaries and national identity in Southeastern Europe: Greece and Serbia in comparative historical perspective (1830-1880), East European Quarterly, XXXII, n.4, January, 1999
- Rumbold Horace, Final recollections of a diplomatist, Edward Arnold, London, 1905
- Σφετας Σπυριδων, Ελληνο-βουλγαρικες αναταραξεις 1880-1908, Επικε ντρο, Θεσσαλονικη, 2008
- Английския печат за Илинденско-преображенското въстание, София, 1998, New York Times, 9th of May, 1886

Dalibor JOVANOVSKI

REVISION OF THE GREEK TERRITORIAL ASPIRATION IN OTTOMAN MACEDONIA

Summary

After the well-known speech of Prime Minister Ioannis Kolletis in Greek Parliament in 1844, Macedonia became one of the regions of Ottoman Empire towards which Greek territorial ambitions were directed. However during the period of so-called Great Eastern Crisis (1875-1881) Greek political elite became aware that annexation of whole Ottoman Macedonia was impossible. In that direction the Greek Prime Minister Charilaos Tricoupis ordered some Greek diplomats to give some proposals about possible division of the territory of Ottoman Macedonia. Also the founder of Modern Greek historiography Constantinos Paparrigopoulos took participation in defining the line of Greek interest in Macedonia. Line began at Ohrid Lake and passing through Bitola, Krushevo, Strumica, Petrich ended in Nevrokop. The territory south of this line should to be a part of enlarged Greek State in the future.

Key words: MACEDONIA, GREECE, CHARILAOS TRICOUPIS, ASPIRATIONS, LINE